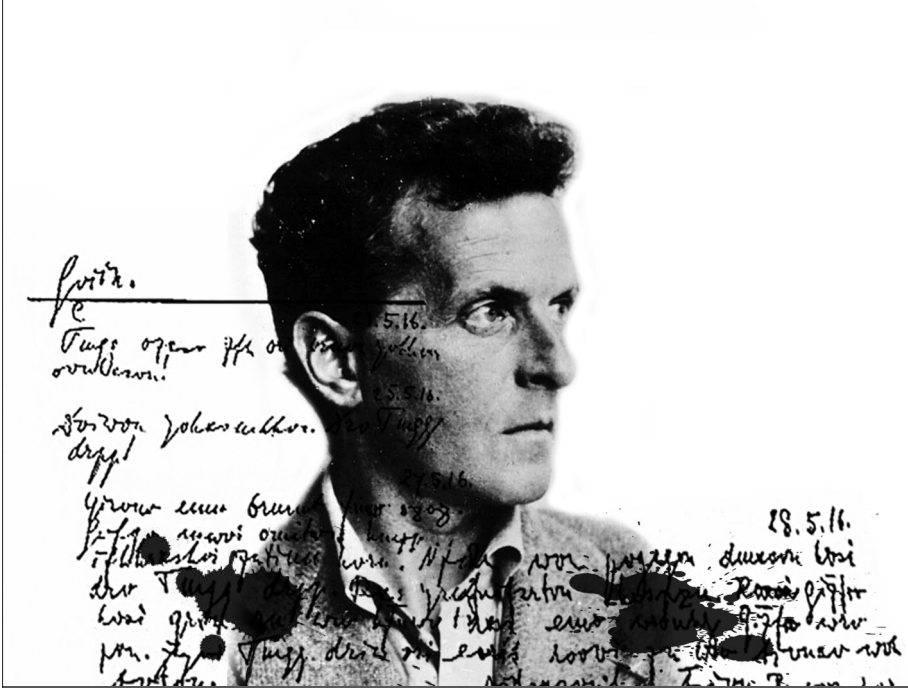

Ludwig Wittgenstein

K u l t ū r a i r v e r t ě

Ludwig
Wittgenstein

Kultūra ir vertē

Ludwig Wittgenstein

Kultūra ir vertė

Iš vokiečių k. vertė Saulėnė Pučiliauskaitė

UDK 130.2:1
Vi348

Versta iš:
Ludwig Wittgenstein,
Culture and Value,
The University of Chicago Press, 1984

Ludwig Wittgenstein
Kultūra ir vertė

Iš vokiečių k. vertė Saulenė Pučiliauskaitė
Leidyklos redaktorė Aira Niauronytė
Dizainerė Marija Mlinkauskaitė

Knygos leidimą parėmė Lietuvos kultūros rėmimo fondas

First published in 1977 as *Vermischte Bemerkungen*
© 1977 by Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main
All Rights Reserved. Authorised translation from the English language edition published by John Wiley & Sons Limited. Responsibility for the accuracy of the translation rests solely with Kitos Knygos and is not the responsibility of John Wiley & Sons Limited. No parts of this book may be reproduced in any form without the written permission of the original copyright holder, John Wiley & Sons Limited
© Saulenė Pučiliauskaitė (vertimas), 2013
© *kitos knygos*, 2013

ISBN 978-60-427-124-3

Turinys

Lietuviškojo leidimo pratarmė	7
1914	19
1929	21
1930	25
1931	33
1932	53
<i>Circa</i> 1932–1934	55
1933	57
1933–1934	59
1934	61
1936	63
1934 arba 1937	65
1937	67
1938	79
1939	81
1939–1940	83
1940	87
1941	91
1942	95
1943	99
1944	101
1944 ar vėliau	103
<i>Circa</i> 1941–1944	105
<i>Circa</i> 1944	107
<i>Circa</i> 1945	111
1946	113
1947	127
1948	139
<i>Circa</i> 1947–1948	145
1948	147
1949	159
1950	167
1951	173
Asmenvardžių rodyklė	175

Lietuviškojo leidimo pratarinė

Ludwigas Josefas Johannas Wittgensteinas (1889–1951), pasauliui žinomas kaip Ludwigas Wittgensteinas arba tiesiog L. W., – Austrijoje gimęs žydų kilmės mąstytojas. Logikai jį laiko logikos genijumi, filosofai – dviejų skirtingų filosofijos krypčių (išdėstytų dviejuose šedevruose – „Loginiame filosofiniame traktate“ ir „Filosofiniuose tyrinėjimuose“) pradininku, o literatai lenkiasi jo rašytojo talentui. Karys, vienuolyno sodininkas, kaimo mokytojas, nepatenkintas universiteto dėstytojas, homoseksualas, besiblaškantys tarp meilės ir vienatvės, turtingos šeimos atžala, atsisakiusi didžiulio palikimo, vėliau benamis, gyvenęs buvusių mokinių namuose, iki paskutinės gyvenimo dienos atkakliai ir aistringai dirbęs. Tačiau apie viską iš pradžių.

Aštuntas, paskutinis vaikas garbingoje Austrijos plieno magnato šeimoje, nors itin muzikalus, kaip ir kiti šeimos vaikai, mokėsi techninės pakraipos gimnazijoje Lince, kur geriausiai jam sekėsi tikybos pamokos, o gamtos mokslai – tik vidutiniškai. Baigęs mokyklą, Berlyne studijavo inžineriją, vėliau išvyko tobulintis į Didžiąją Britaniją. Atliko oreivystės eksperimentus, kūrė ir tyrinėjo aitvarus. Vėliau, tapęs Mančesterio universiteto studentu-tyrėju, bandė sukonstruoti lėktuvo variklį, paskui – propelerį. Lėktuvo variklio idėja iš pradžių pripažinta nevykusia, bet Antrojo pasaulinio karo metais sėkmingai pritaikyta malūnsparniui. Jau tada L. W. nebuvo

tikras dėl savo kaip inžinieriaus pašaukimo. Tuomet išradimų skaičiavimams jam prireikė matematikos pagrindų ir į rankas pateko to meto matematinės logikos žvaigždės Bertrando Russello veikalai. Netrukus atrado ir kito tos srities korifėjaus – kuklaus Jenos mokslininko Gottlobo Frege'ės – darbus. Jaunasis L. W. rado temą, sudominusią jį taip, kad galėdavo visiškai užmiršti save. Jo galvoje pradėjo bręsti mintis apie savąją logikos knygą.

Atostogų metu jis apsilanko pas Frege'ę, šis pataria tapti Russello studentu Kembridže, ir ratas įsisuka. Russellas priėmė L. W. studijuoti, tačiau mokytojo ir mokinio santykiai netrukus apsivertė aukštyn kojomis ir Wittgensteinas pats ėmė mokyti Rusellą. Intelektualaus bendravimo aistra greitai peržengė įprastų mandagių santykių ribas. Laiškuose savo tuometinei pasijai Ottoline Morrell Russellas skundėsi: „Mano draugas vokiečių man tikras galvos skausmas. Grįžo pas mane po paskaitos ir kalbėjo iki pietų. Užsispyręs ir nesukalbamas, bet, man atrodo, nekvailas <...>“, „Jis grįžo ir kalbėjo visą laiką, kol aš rengiausi.“ L. W. jau sakė jam „tu“. Russellas – geriausias to meto Wittgensteino biografas.

Wittgensteinui atsivėrė kelias į filosofijos aukštumas ir įvykiai ėmė skrieti pašėlusiu greičiu. Štai jis priekabiausiai renkasi baldus savo kambariams Kembridže, štai jie su draugu Davidu Pinsentu muzikuoja – pastarasis skambina Schuberto dainas fortepijonu, o Wittgensteinas švilpauja vokalo partijas, štai jie abu ištainginguose apartamentuose Londone ruošiasi kelionei į Islandiją, keliaudamas L. W. mąsto apie logikos problemas ir yra *toks* dirglus; štai jis vėl lanko Frege'ę ir galiausiai – kelionė į Norvegiją, nuošalų fiordą, kur mažame namelyje Skjoldene jam gimė „pirmieji minties judesiai“. Taip jis ėmė atrasti save, būsimąjį L. W., o drauge ir tai, ko jam reikės visą gyvenimą ir tarp ko jis visą gyvenimą blaškysis – artimo draugo ir visiškos vienatvės poreikį. Kuriam laikui grįžęs į

Kembridžą jis Russellui sukelia rimtą nerimą – šiam atrodo, kad Wittgensteinas kraustosi iš proto. Panaši būseną su pertrūkiais, paūmėjimais ir atvangos minutėmis nebeapleis visą gyvenimą.

Būsimieji įvykiai, rodos, patvirtina Russello spėjimą: Wittgensteinas nusprendžia 100 000 kronų iš tėvo palikimo skirti skurstantiems menininkams ir netrukus užsirašo eiliniu savanoriu į įsiplieskusį Pirmąjį pasaulinį karą – kautis Austrijos pusėje. Pirmąjį šedevrą – „Loginį filosofinį traktatą“, vieną geriausių apskritai kada nors parašytų filosofijos knygų, – jis parašo būtent karo lauke ir baigia tvarkyti tik atostogų metu. Leidyba užtruko, nes netgi įvadą parašęs Russellas veikalo gerai nesuprato, be to, ne kiekviena leidykla galėjo spausdinti logikos simbolius, kurių toje plonoje knygutėje netrūko. Kol pasirodė knyga, Wittgensteinui teko pabūti karo belaisviu Italijoje, susitikti su Russellu Hagoje, kur šis tik patvirtino savo nuomonę apie L. W. dvasinę būklę, jis galutinai atsisakė palikimo dalies, baigė pradinių klasių mokytojų kursus ir padirbėjo vienuolyne sodininko padėjėju. Davidas Pinsentas buvo žuvęs. „Jis pasiėmė pusę mano gyvenimo, – rašė Wittgensteinas Russellui, – kitą pusę pasiims velnias.“

Štai Wittgensteinas jau kaimo mokytojas. Knyga parašyta, metas imtis kitokio darbo. Pirmas, antras, trečias kaimas. Jis dirba, nori būti uolus, vaikšto po apylinkes. Kolegos stebisi, vaikų tėvai būgštauja, skundžiasi. Beje, jo ryšiai su intelektualiuoju pasauliu tuo metu nebuvo visiškai nutrūkę – nuošalias Austrijos apylinkes pasiekdavo ne tik artimųjų laišakai iš Vienos, bet ir Russello laišakai iš Kinijos ir naujųjų gerbėjų laišakai iš Didžiosios Britanijos. Šie netgi atvykdavo pas jį. Atostogų metu L. W. su draugu lankėsi Norvegijoje. Laisvalaikiu grojo klarnetu. Mokytojaudamas parengė rašybos žodyną pradinių klasių moksliviams. Dėl taikytų fizinių bausmių mokytojas vos išvengė rimtų

nemalonumų su policija. Vėliau išteisinamas. Šios problemos ir – svarbiausia – *negebėjimas pritaipyti* išgena jį iš kaimo gūdumos. Mokytojauti Wittgensteinas nebenori.

Dar šiek tiek padirbėjęs vienuolyno sodininku, netrukus apsigyvena šeimos rūmuose Vienoje ir su draugu Paulu Engelmannu vadovauja savo turtingosios sesers Margaretos modernaus namo statyboms (langų ir durų rankenos gaminamos pagal specialų užsakymą). Štai jis draugauja su jauna meniškios prigimties išsilavinusia mergina iš Šveicarijos, Marguerite, – kavalierius dėvi švarką nudilusiomis rankovėmis ir maišo pavidalo kelnes. Jo marškiniai prasagstyti. Vaišina merginą virtais kiaušiniiais su pienu ir stebisi, kodėl jai patinka jaunų ir stilingų vaikinų draugija. Jie drauge lankosi pas Wittgensteino draugą skulptorių Michaelę Drobilę, kur L. W. nulipdo jos galvos modelį. Štai jis sėdi Vienos ratelio filosofų draugėje ir, užuot nuoširdžiai dėstęs mintis, šaiposi. Tačiau būtent ratelio narių dėka Wittgensteinas išklauso garsaus matematiko L. E. J. Brouwerio paskaitą apie matematikos pagrindus. Ir nors vėliau apie intuicionizmą matematikoje jis pareiškė, jog tai – „gryni niekai“ (1939), galbūt būtent ta paskaita paskatino L. W. vėl imtis filosofijos.

1929-ieji. Wittgensteinas grįžta į Kembridžą. Jam keturiasdešimt. Jis vienišas, ieško draugo. Santykiai su Russellu nutrūkę. „Loginis filosofinis traktatas“ pavadinamas „genijaus kūrinium“ (G. E. Moore'as) ir užskaitomas kaip disertacija. L. W. – filosofijos dėstytojas. Tačiau nedėsto filosofijos istorijos datų ir kitų mąstytojų minčių (tai jis ne itin išmanė). Wittgensteinas dėsto tik savas mintis. Jis daugiau bendrauja su studentais, nei su profesoriais. Paskaitų, vykdavusių neoficialioje aplinkoje, dažniausiai jo paties namuose – keliuose jam paskirtuose kambariuose Kembridžo universitete (kur stovėjo jo preparuotas katės skeletas), – tikrai neuž-

miršo niekas, kam teko jose dalyvauti. L. W. kalbėdavo paprastai, tarsi kreipdamasis tai pats į save, tai į studentus, kuriuos vadindavo tiesiog vardais. Studentai pasijusdavo įtraukti į gyvą, bet nelengvą mąstymo procesą. Jis dėstė tarsi mąstydamas balsu.

Wittgensteinas vadovauja seminarams apie kalbą, logiką ir matematiką, psichologijos filosofiją, diktuoja „Mėlynąjį“ ir „Rudąjį“ sąsiuvinius. Nuolat lankosi Vienoje. Darbas universitete jo natenkina. Tačiau kaip pavadinti Wittgensteino troškimą kraustytis gyventi į Sovietų Sąjungą ir užsidirbti duoną tapus paprastu darbininku, nes ten esą visi darbštūs ir dori? Genijaus kvailyste? L. W. apsilankė Sovietų Sąjungoje, ir jo iliuzijos išsisklaidė. Be to, paprastu darbininku dirbti jo nepriėmė.

Wittgensteinas primygtinai ragino savo studentus netapti profesionaliais filosofais ir apskritai nedirbti jokio akademinio darbo. Keletas paklausė. Vieni buvo laimingi, kiti – ne. Vienas iš lankiusių tiesiog „Filosofija“ vadinamą Wittgensteino paskaitų ciklą (jų metu gimė antrojo šedevro, „Filosofinių tyrinėjimų“, užuomazgos) buvo matematikos studentas Francisas Skinneris. Wittgensteinas tuo metu jį mylėjo ir jis mylėjo Wittgensteiną iki pat ankstyvos mirties. Francisas, veikiamas L. W., išsižadėjo savo talentų ir įsidarbino mokiniu fabrike. Kantriai dirbo ir bijojo sau pripažinti, kad tai – ne jo laimė. Gaminti varžtus nebuvo jo pašaukimas, bet dėl Wittgensteino galėjo iškęsti viską.

Pats Wittgensteinas tuo tarpu dėstė ir keliavo. Jis vėl nuvyko į Norvegiją ir praleido ten devynis mėnesius (Francisas jį aplankė), ten pradėjo rašyti „Filosofinius tyrinėjimus“. Artėjo Antrasis pasaulinis karas. L. W. įgijo Britanijos pilietybę, iš Moore'o paveldėjo Filosofijos katedros vedėjo kėdę. Su Francisu jau nebegyveno. Ieškojo naujų draugų. Netrukus Francisas mirė nuo poliomieliito. Wittgensteinas rašė draugams laiškus apie gražią jo

mirtį, tačiau pasakojama, kad per laidotuvių ceremoniją atrodė „it paklaikęs“.

Vyko karas. Jau kitą mėnesį Wittgensteinas pradėjo dirbti Londone, Gajaus ligoninės vaistinės laborantu. Taip jis įsijungė į karo dalyvių gretas. Ten jį vadino „profesoriumi Wittgensteinu“, o šis baisiai nenorėjo būti atpažintas. Jo darbas iš pradžių buvo išnešioti ligoniams vaistus. Jis tai darė uoliai, bet patarinėdavo ligoniams jų negerti. Netrukus administracijai pasiūlė reformuoti ligoninės valdymą. Vėliau ėmė rengti audinių ruošinius ligoninėje dirbusiems medikams, tyrinėjusiems žaizdų sukeltą šoką. Jo ruošiniai – vieni geriausių. Netrukus su šia medikų komanda išsikėlė į Niukastlį, kur taip pavargdavo, kad užuot kaip Londone vakarais dar rašęs į užrašų knygutę, įstengdavo tik nueiti pažiūrėti filmo. Tarpais vis sugrįždavo į Kembridžą dėstyti savaitinių paskaitų ciklą. Po kelionės į Svonsį su mokiniu Rushu Reesu Wittgensteinas grįžo užbaigti akademinės karjeros. Buvo beveik įpusėjęs paskutinis gyvenimo dešimtmetis.

Akademiniu gyvenimu vis tiek nesidžiaugia, jam trošku. Susitinka su būsimuoju uoliu mokiniu Normanu Malcolmu, perserga inkstų liga, įsimyli keturiasdešimčia metų jaunesnį medicinos studentą Beną Richardsą, skaito paskaitas apie psichologijos filosofiją. Jam labiausiai rūpi jo kaip filosofo darbas – ne akademinės pareigos, o raštai. Tų pačių metų gruodį išvyksta į Airiją. Galiausiai parengia užbaigtą „Filosofinių tyrinėjimų“ pirmąją dalį. Jo mintys apie pasaulį įgyja apokaliptinį atspalvį. Paskutinį semestrą dar plėtoja idėjas, kurios bus išreikštos antroje „Filosofinių tyrinėjimų“ dalyje. Išėina vasaros atostogų, o tų pačių metų rudenį atsisako dėstytojo darbo. Jam liko tik keleri gyvenimo metai.

Metęs akademinę karjerą Wittgensteinas vėl išvyksta į Airiją – nori pabūti ten „visiškai vienas“. Pakeičia kelias gyvenamąsias vie-

tas, stengdamasis būti kuo toliau nuo žmonių. Įsikūręs nuošalioje trobelėj pajūryje mąsto ir rašo, o ilsėdamasis skaito amerikietiškus detektyvinius žurnalus ir kruopščiai šluoja grindis. Tolimi kaimynai (iš kurių pirkdavo duonos ir pieno) jį mato vaikstantį ir kartais braižantį kažką ant smėlio. Laiko kuoktelėjusiu. Jis daug rašo, tyrinėja pajūrio paukščius. Trumpam grįžta į Kembridžą, kur padiktuoja savo rankraščius sekretoriui. Po to – Dublinas, viešbutis, vėl rašymas. Gebėjimas dirbti, dvasinė sveikata šlubuoja. Tačiau Dubline kiek atsigavęs parengia antrosios „Filosofinių tyrinėjimų“ dalies rankraštį. Užklupusi liga neleidžia jo užbaigti. Artėja epilogas.

Ar bent paskutiniai Wittgensteino metai nors kiek ramesni? Vienoje jis aplanko seserį Herminą, kenčiančią nuo vėžio, o ir patį kankina neaiškios ligos priepuoliai. Atsisakęs profesūros nebeturi nei namų, nei pinigų. Nebemiela ir vienvėvis, į kurią taip veržėsi. Vienoje svečiuojasi pas namiškius, bet iš jų pinigų neima. Paskutiniai dveji gyvenimo metai – tai „buvimas svečiuose“. Vyksta pas Malcolmą į Ameriką, tyrinėja tenykščius augalus, o tenykščiai filosofijos studentai stebisi, išvydę garsenybę švairiu, bet nudryžusiu paltu. Malcolmo žmonai L. W. padeda plauti indus. Su mokiniumi diskutuoja viena paskutiniųjų temų, kuria vėliau dar rašė. Toji tema – tikrumas. Wittgensteinas jaučia progresuojančios ligos simptomus, net mano mirsiąs svetur. Tačiau grįžta. Vėl Kembridžas, kito mokinio, Georgo Henriko von Wrighto, namai. Von Wrightų šeimos gydytojas Edwardas Bevanas po apžiūros praneša, kad Wittgensteinui prostatos vėžys.

L. W. dar nuvyksta į Vieną, kur miršta sesuo Hermina, rašo pastabas apie spalvas, vėl grįžta į Kembridžą, po to – viešnagė Oksforde pas buvusią mokinę Elizabeth Anscombe. Su Benu Richardsu dar apsilanko Norvegijoje, trumpai sušmėžuoja viltis vėl

ten keltis ir dirbti. Niekas nepriima. Vienas gyventi nebebūtų pajėgęs. Gimė nauja mintis apie vienuolyną – gyventi ten su broliais ir dirbti paprastus darbus... Tėvas Konradas, Elizabeth Anscombe bičiulis, būtų padėjęs, tačiau nebeprireikė. Paaiškęjus, kad Wittgensteinas greit mirs, daktaras Bevanas pasikviečia jį paskutines dienas praleisti savo namuose.

Ten L. W. vėl rašė – užrašė daugiau kaip pusę rinkinio „Apie tikrumą“ pastabų, nors manė jau niekada nebegalėsiaš dirbti. Iš pradžių niūriu ekspansyviu elgesiu išgąsdinęs gydytojo žmoną, netrukus su ja susidraugavo ir, kol pajėgė, kartu vakarais eidavo į vietinę smuklę – porterio. Wittgensteinas užsisakydavo, bet negerdavo – pildavo gėrimą į gėlių vazoną. Paskutiniąją pastabą užrašė 1951-ųjų balandžio 27-ąją. Kitą dieną prarado sąmonę. Žinojo, kad 26-ąją švęstas gimtadienis – paskutinis. Kai gydytojas Bevanas Wittgensteinui pasakė, kad šiam liko tik kelios dienos, filosofas atsakė: „Gerai“. Ponia Bevan budėjo prie jo paskutiniąją naktį. Išgirdęs, kad netrukus atvyks artimiausi draugai iš Didžiosios Britanijos, Wittgensteinas ištarė paskutinius žodžius: „Pasakykite jiems, kad mano gyvenimas buvo nuostabus“ („Tell them I’ve had a wonderful life“).

Tėvas Konradas, visiems suklaupus, sukalbėjo maldas. Susirinkusieji meldėsi ir prie kapo, prieš tai būgštavę, ar dera. Tačiau prisiminė Wittgensteiną vylusis, kad tikintys draugai melsis už jį.

Toks buvo šios knygos autoriaus gyvenimas, kiek gali paliudyti biografija, nubrėžianti tik gyvenimo kontūrus. Tačiau kokią gyvenimą atskleidžia jo raštai! Kaip žinia, beveik visi jie („Filosofiniai tyrinėjimai“ – taip pat) publikuoti jau po Wittgensteino mirties. Jo paties spaudai parengti kūriniai – „Loginiai filosofiniai traktatas“ ir „Filosofiniai tyrinėjimai“ – forma yra tobuliausi. Ta-

čiau kiti – ne mažiau įdomūs. Leidėjai, kurie beveik visi – buvę jo mokiniai, turėjo daug vargo, bandydami visa grupuoti ir išleisti.

Kokia ta Wittgensteino filosofija? Jo mintys iš pradžių sukosi apie logiką ir matematiką, vėliau kryo į psichologijos, estetikos sąvokas, spalvas ir tikrumą, tačiau skiriamasis Wittgensteino bruožas, kad į *visus* galimus paminėti dalykus, į *visas* filosofijos problemas žvelgė kaip į ženklų vartojimą, o tobuliausias ženklų vartojimo pavyzdys, žmogaus gyvenimo alfa ir omega, jam buvo *kalba*. Užtat L. W. vadinamas „kalbos filosofu“. Jis netgi logikos simboliais rašo taip, lyg šie būtų jo gimtoji kalba (juos suprasti itin sunku). Logika jam tarytum poezija. Wittgensteinas – logikos poetas.

Palikimo tvarkytojai tarp L. W. rankraščių aptiko pastabų, kurios turiniu niekaip nederėjo su jo „įprastosios“ filosofijos temomis. Leidėjas G. H. von Wrightas, padedamas Heikki Nymano, tas pastabas surinko ir išleido rinkiniu „Pabiros pastabos“ („Vermischte Bemerkungen“, 1977), o netrukus pasirodęs vertimas į anglų kalbą (dvikalbis leidinys – vokiečių ir anglų kalbomis) atsižvelgus į tematiką buvo pavadintas „Kultūra ir vertė“ („Culture and Value“, 1984). Čia Wittgensteinas jau ne filosofas logikas. Čia jis veikia žmogus. Pastabos knygoje (paprastai jis ir rašydavo pastabas ar trumpus fragmentus) prasideda nuo 1914-ųjų, t. y. filosofinio pakilimo pradžios, o baigiasi žodžiais, parašytais beveik prieš pat mirtį (1951-aisiais). Tai – ne tiek jo proto, kiek sielos portretas, ir ne tiek to portreto kontūras, kiek spalvos. Loginis Wittgensteino filosofijos matmuo rodo, kad *tai jis*, o šios pastabos atskleidžia, *koks* jis.

Wittgensteinas – ekscentriškas ir kartu nepervertinantis savųjų talentų, išsilavinęs XX amžiaus Europos pilietis. Jis mąsto apie kalbą, tačiau ne vien apie jos logiką, bet ir apie jos vidinį žmogiškumą. Įdėmiai žvelgia į save ir bando įvertinti savo mąstymo būdą. Daug mąsto apie tikėjimą ir krikščionybės prasmę. Klausosi

muzikos, išgirsta ją savyje ir aprašo. Jį domina „teisinga perspektyva“, paprastą gyvenimo reiškinių paverčianti meno kūrinium. Jis smerkia mokslinį požiūrį į daiktus, nes šis užmušęs nuostabą. O štai ir būsimosios knygos pratarmės eskizas! Štai jo paties telkiamas žvilgsnis į tai, kas svarbiausia, o svarbiausia – kas arčiausia. Pabučiavimas filosofui – tobuliausias ritualas, o kančia – visai nebūtinamas gyvenimo bruožas. Jis mąsto apie talentus, genialumą ir stilių, skaito eilėraščius ir samprotauja apie teatrą. Klausia, kas yra žydiškumas. Apmąsto dvilypę – austrišką ir žydišką – savo kilmę ir žvelgia į savo veidą lygindamas jį su Korsikos plėšikų veidais. Į jo samprotavimų lauką patenka Spengleris, Goethe, Schopenhaueris, Grillparzeris, Krausas, Kleistas, Tolstojus, Freudas. Jis karščiuojasi, bandydamas suprasti – didis Shakespeare'as, ar ne. Jį baugina meilės dovana ir atstumia bandymas ją nusipirkti. Wittgensteinas užrašinėja šaunančius į galvą muzikinius motyvus ir šį bei tą piešia. Gyvenimo problemos sprendimas jį domina ne mažiau nei jo rašymo būdas, o „tiesos sakymas“ apima tiek viena, tiek kita.

Ši knyga – tarytum atviras Wittgensteino pokalbis su pačiu savimi. Jis teigė, kad visa jo filosofija – labai asmeniška. Tačiau logikos formulių nagrinėjimas asmeniui suteikia ne visiems suprantamą pavidalą, o gyvos, nesudėtinga kalba vaizdingai išreikštos mintys atskleidžia žmogaus, kurį norėtusi sutikti, bruožus. Čia – ne fotografija filosofijos vadovėliuose, o žmogus su savo laimėmis ir baimėmis, ir – iš esmės – vidiniais pakilimais, nes šiose mintyse nėra nė šešelio nuosmukio. Priešingai – visa, kas parašyta, nušviesta aiškia vidine šviesa, apgaubta švelniu išminties spindesiu. Būtina skaityti šią knygą, jei norime suprasti Wittgensteino filosofiją. Būtina ją skaityti, jei norime suprasti tikrąjį Wittgensteiną. Ją skaityti reikia ir tuomet, jei norime įgyti naują, kitokį požiūrį jo gvildenamomis temomis. Skaitant galima įžvelgti ir dalykus, turinčius visuotinę filosofinę reikšmę.

Ne visi didieji filosofai buvo logikos genijai. Wittgensteinas – vienintelis po Aristotelio. Tačiau Aristoteliui ir jo pasekėjams logika buvo mąstymo mokslas. Wittgensteino gyvenimas ir filosofija liudija, kad logika yra ne mokslas, o menas.

Vertėja

1914

Kai klausomės kino, esame linkę jo kalbėjimą laikyti neartikuluotu gargaliavimu. Tas, kas supranta kiniškai, atpažins jį kaip *kalbą*. Taip ir aš dažnai žmoguje negaliu atpažinti *žmogaus*.

1929

Mano filosofavimo būdas man pačiam kaskart vis dar yra naujas, todėl turiu taip dažnai kartotis. Kitai kartai jis bus įaugęs į kūną ir kraują, ir pasikartojimai atrodys nuobodūs. Man jie būtini.

Gerai, kad nepasiduodu kitų įtakai!

Geras palyginimas atgaivina protą.

Sunku trumparegiui nupasakoti kelią. Juk jam nepaaiškinsi: „Žiūrėk į bažnyčios bokštą ten, už dešimties mylių nuo mūsų, ir eik ta kryptimi.“

Jokioje religinėje konfesijoje nebuvo tiek nusidėta piktnaudžiaujant metafizinėmis išraiškomis kaip matematikoje.

Žmogaus žvilgsnis geba suteikti daiktams vertę – žinoma, tada jie tampa brangesni.

Leisk kalbėti prigimčiai ir pripažink tik *vieną* dalyką aukščiau už prigimtį, bet ne tai, ką galėtų pagalvoti kiti.

Tragedija yra tai, kad medis ne linksta, o lūžta. Tragedija yra kažkuo nežydiška. Mendelssohnas yra bene netragiškiausias kompozitorius.

Kiekvieną rytą reikia vis prasiskverbti pro negyvą žvirgždą, kad pasiektum gyvą, šiltą branduolį.

Naujas žodis yra tarytum šviežia sėkla, sėjama į diskusijos dirvą.

Su pilna filosofijos kuprine tik iš lėto galiu kopti į matematikos kalną.

Mendelssohnas yra ne viršukalnė, o plokštikalnis. Tuo jis angliškas.

Niekas neišmąstys už mane minties, kaip ir niekas neuždės man skrybėlės taip, kaip užsidedu pats.

Kas supratingai klausosi vaiko rėkimo, žino, kad jame slypi kitos, baisesnės, nei paprastai manoma, psichinės jėgos. Didžiulis įtūžis, skausmas ir troškimas naikinti.

Mendelssohnas yra lyg žmogus, kuris linksmas tik tuomet, kai visi, esantys su juo, ir taip linksmi, arba geras, kai visi šalia jo geri, bet anaiptol ne kaip medis, kuris stovi kaip stovėjęs, tvirtai, nesvarbu, kas vyktų aplinkui. Aš irgi toks pat ir man tai patinka.

Mano idealas yra tam tikras šaltumas. Šventovė, supanti aistras, bet su jomis nesusijusi.

Dažnai mąstau, ar mano kultūros idealas naujas, tai yra šiuolaikinis, ar Schumanno laikų. Man atrodo, kad jis yra